

פרשת ויגש

(מבוסס על ליקוטי שיחות כרך ט"ו)

פרשה מרגשת ודרמטית. יוסף מתגלה לאחיו, ואחרי 22 שנים בהן נעדר יוסף מביתו ומאביו יעקב – הם זוכים לבסוף להיפגש במצרים.

הפרשה הקודמת הסתיימה בכך שיוסף מאשים את בנימין בגניבת הגביע ודורש להשאיר אותו במצרים כעבד. יהודה, שהבטיח ליעקב כי הוא ערב להחזיר את בנימין, ניגש ליוסף ומתאמץ לשכנעו לשחרר את בנימין. יהודה מתאר את מערכת היחסים המיוחדת בין יעקב ובנימין "ונפשו קשורה בנפשו" ואת מצבו הנפשי הרעוע של יעקב מאז היעלמות יוסף.

יוסף נכנע ומתוודע מיד לאחיו. "ולא יכל יוסף להתאפק ... ויתן את קולו בבכי ... ויאמר יוסף אל אחיו: אני יוסף, העוד אבי חי?"

השאלה ששואל יוסף "אני יוסף, העוד אבי חי?" היא שאלה לא ברורה.

יוסף יודע שאביו יעקב בחיים, אז מדוע הוא שואל אם הוא עדיין חי?

יהודה סיפר ליוסף על סירובו של יעקב לשלוח את בנימין למצרים ואת חששו של יהודה שאם בנימין יישאר במצרים, הרי שיעקב לא יוכל לעמוד בכך – "והיה כראותו כי אין הנער ומת".

יוסף הפנים היטב את דברי יהודה והם נגעו לליבו עד כדי כך ש"ולא יכול יוסף להתאפק".

אם כך, כיצד ייתכן שלאחר ההבנה הזו, הוא בכל זאת שואל "העוד אבי חי?"

לפי המשך הפסוקים אנו מבינים שיוסף בכלל לא חיכה לתשובה על שאלתו "העוד אבי חי?".

מיד לאחר שהבחין ש"ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו", המשיך יוסף לדבר אליהם:

"ויאמר ... גשו נא אלי...ויאמר אני יוסף ... מהרו ועלו אל אבי ... והביאו אותו לארץ מצרים". יוסף ידע בוודאות שאביו חי, וצריך להבין איזו כוונה מסתתרת בשאלת יוסף "העוד אבי חי?".

הפרשן והכלכלן רבי יצחק אברבנאל (ממנהיגי היהדות הבולטים בתקופת גירוש יהודי ספרד. שימש גם כשר האוצר בפורטוגל ובאיטליה), מפרש כי יוסף אכן ידע שאביו חי, ואילו השאלה כלפי אחיו הייתה רק "כדי להיכנס עימם בדברים".

יוסף ידע שהאחים יתביישו, ולכן הוא חיפש דרך לפתוח איתם בשיחה. הוא התחיל בשאלה על שלום אביו והיה בדעתו גם לשאול על בני המשפחה האחרים.

[11/08/2018nkn](#)

הסבר דומה מופיע בפירוש של רש"י על המילה "איכה" המופיעה בפרשת "בראשית".

לאחר חטא אדם הראשון שאכל מעץ הדעת, הקב"ה שואל אותו: "איכה?". רש"י מסביר: "יודע היה היכן הוא, אלא ליכנס עימו בדברים שלא יהא נבהל להשיב...".

הרבי מסביר כי פירושו זה של אברבנאל לא כל כך משכנע, וזאת לאור התיאור המפורט שתיאר יהודה על אודות יעקב והמשפחה. אם יוסף ידע שאביו חי, הגיוני יותר שהיה צריך לשאול מיד לשלום האחים ולשלום משפחותיהם...

הרבי מביא פירוש נוסף ומסביר ששאלתו של יוסף "העוד אבי חי?" היא שאלה של תמיהה גדולה: כלומר לא מדובר בשאלה האם אבי יעקב חי? אלא כיצד ייתכן שאבי יעקב עדיין חי?

יוסף מופתע ומתפלא שיעקב אביו עדיין בין החיים.

השאלה המתבקשת היא מדוע יוסף מתפלא שאביו עדיין חי?

יעקב היה בזמן הזה בגיל 130, הרבה פחות מהגיל בו נפטר אביו יצחק וסבו אברהם.

שאלה נוספת: מדוע מספר יוסף מיד לאחיו את פליאתו, ומדוע הוא

הקדים לפליאתו את צמד המילים "אני יוסף" ? (ככתוב ^{אוצר החכמה} "אני יוסף - העוד אבי חי?").

כדי לענות על שאלות אלו, הרבי לוקח אותנו לפרשת "וישב", לפירושו של רש"י על המילים: "וימאן להתנחם".

לאחר שיעקב הבין שיוסף נפטר, כתוב "ויקרע יעקב שמלותיו, וישם שק במותניו, ויתאבל על בנו ימים רבים, ויקומו כל בניו וכל בנותיו לנחמו, וימאן להתנחם".

רש"י מסביר כי יעקב התאבל על יוסף "ימים רבים", משום שהעוצמה של הצער, הכאב והאבל של יעקב לא פחתו עם הזמן.

הקב"ה גזר גזירה שכאשר אדם נפטר, הרי שבתוך הלב של יקיריו החיים, פועל מנגנון שמאפשר עם הזמן לטשטש את הצער, לעמעם את הכאב של הפטירה (כלשון רש"י: "שישתכח מן הלב"), ובכך מאפשר לאדם המתאבל להתגבר על הכאב ולהמשיך לחיות.

המנגנון הזה קיים בתנאי שהאדם אכן נפטר, אך במקרה של יעקב ויוסף קרה משהו אחר. יעקב חשב שיוסף נפטר, אך למעשה יוסף היה חי ולכן המנגנון הזה לא פעל אצל יעקב.

[11708/2018/08/11/](https://www.11708/2018/08/11/)

אצל יעקב הכאב והצער לא פחתו עם השנים ...

רש"י הסביר את המילים "וימאן להתנחם" וכתב: "אין אדם מקבל תנחומין על החי ... שעל המת נגזרה גזרה שישתכח מן הלב, ולא על החי".

זו הסיבה שיוסף התפלא ואמר מיד "אני יוסף - העוד אבי חי?".

כלומר מכיוון שאני חי - "אני יוסף" - כיצד יכול יעקב לשאת צער כל כך גדול במשך שנים כה רבות, ולמרות הכול להישאר בחיים?

22 שנים רצופות התאבל והצטער יעקב צער רב על "פטירת" בנו האהוב, ולכן יוסף מתפלא על כך, ומשתף מיד את אחיו.

יוסף מיד מביע תמיהתו, ובהמשך אומר לאחיו "מהרו ועלו אל אבי", מכיוון שמדובר מבחינת יעקב בסכנת נפשות. יוסף מבין שצריך במהירות להודיע ליעקב את הבשורה הטובה ולהחיות אותו. כאן נשאלת שאלה נוספת:

אם אכן מדובר בסכנת נפשות לגבי יעקב, מדוע לא עלה יוסף בעצמו לראות את אביו?

יוסף יכול היה לקחת מרכבה מהירה ולהזדרז בעצמו כדי לפגוש את יעקב. התשובה לכך נמצאת בדברי יוסף לאחיו. עוד לפני שהוא אומר להם "מהרו ועלו אל אבי", יוסף חוזר שלוש פעמים על אותו דבר.

הוא מדגיש בפני האחים שהוא נמצא בשליחות אלוקית ולכן הוא לא יכול כרגע לעזוב את מצרים. יוסף אומר לאחיו: "למחיה שלחני אלוקים לפניכם ... וישלחני אלוקים לפניכם ... לא אתם שלחתם אותי כי האלוקים".

יוסף מדגיש בפני האחים שהוא נמצא במצרים בשליחות אלוקית והדבר לא תלוי ברצונו ובבחירתו. השליחות של יוסף היא להיות ה"משביר לכל עם הארץ", ולפיכך אין לו רשות לעזוב את מצרים.

יוסף גם מבין שנגזרה גזירה שיעקב יתאבל עליו במשך עשרים ושנים שנים, משום שאלו בדיוק מספר השנים בהן יעקב עצמו לא קיים מצוות כיבוד אב ואם, ונעדר מביתם של הוריו יצחק ורבקה (שבע שנים יעקב עבד אצל לבן עבור לאה + שבע שנים עבור רחל + שש שנים נוספות שעבד בצאן ובמקנה + שנתיים שהיה בדרך לכיוון ארץ ישראל).

יוסף יודע שמדובר בעונש של "מידה כנגד מידה", והוא מבין שכעת בדיוק הסתיימו אותן עשרים ושנים השנים. מכיוון שהסתיימו השנים, הסתיים העונש ולכן יוסף ממהר ומזרז את אחיו להביא אליו את יעקב.

הרבי מדייק ומסב את תשומת ליבנו לדברי יוסף שאמר לאחיו: "מהרו ועלו אל אבי" (ולא אל "אבינו"), בכך יוסף רומז לאחיו שמהירות הגעת יעקב קשורה ישירות לכיבוד אב של יוסף עצמו. יוסף משתוקק לקיים את מצוות כיבוד אב ("אבי"), משום שכבר עברו 22 השנים והסתיים העונש על חוסר כיבוד אב.

לסיכום ולסיום, הרבי מלמד אותנו נקודה חשובה, שנלמדת מהתנהגות יוסף כלפי אחיו. הנקודה חשובה עבורנו בהתייחסות שלנו כלפי הזולת, כלפי משפחתנו וכלפי חינוך ילדנו. הרבי מסביר כי יש מקרים שצריך ונכון להשתמש כלפי הזולת (ובמיוחד בחינוך ילדים), באופן של הצבת גבולות, של מידת הגבורה ושל עונש (בלשון הגמרא: "שמאל דוחה").

במקרה כזה נדרשת זהירות יתרה ורגישות שלא להשתמש במידה זו יותר מדי (כפי שראינו אצל יוסף שהשתמש בגישה מבוקרת ורגישה של עונש כלפי אחיו), אך ברגע שמגיע הזמן שאין צורך במידת העונש והגבורה, הרי שברגע הזה חייבים לפעול במהירות, לשנות גישה ולפעול באופן של קירוב, של אהבה ושל חסד – כפי שראינו בזמן ההתוודעות של יוסף אל אחיו (גישה של "ימין מקרבת").

מידה כנגד מידה

רבי זושא מאניפולי זצ"ל היה עני מאד. אחד המתפללים החליט לתמוך בו ולתת לו כסף, והדבר גרם למתפלל עושר רב.

יום אחד המתפלל הלך לביתו של הצדיק רבי זושא כדי לתת לו כרגיל את הכסף, אך הצדיק לא היה בבית. אמרו למתפלל שהצדיק הלך לרב שלו, המגיד הקדוש ממזריטש זצ"ל.

חשב האדם בליבו: מדוע שאתן כסף לתלמיד, אם אני יכול לתת לרב שלו, שהוא ודאי גדול וקדוש יותר?, ואכן הוא החל לשלוח את הכסף למזריטש, אבל מאז החלה הידרדרות במצבו והוא נכשל בכל מעשיו.

האיש הופתע והחליט לשאול על כך את רבי זושא עצמו: "איך זה ייתכן? כאשר תמכתי בכבודו הצדיק הצלחתי, ואילו כאשר תמכתי ברב הגדול ממנו, נכשלתי".

ענה לו רבי זושא שאכן רבו גדול ממנו, אך כל זמן שנתת לי בלי לדקדק ולבדוק מי גדול ממני, כך גם נתנו לך מן השמיים ולא דקדקו לפרטים האם אתה ראוי לשפע הזה, אבל ברגע שהתחלת לחפש ולבדוק מי גדול וראוי יותר, ופנית לרב הקדוש ממזריטש שאכן אין ראוי וקדוש ממנו – התחילו גם בשמיים לבדוק האם גם אתה ראוי לקבל שפע רב, וכנראה שהחליטו שלא מגיע לך.

רעיון דומה מופיע גם בפרשת "כי תבוא", בנושא הבכורים:

התורה מדגישה "ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם", ורש"י פירש:
"אין לך אלא כהן שבימך, כמו שהוא".

המקובל האלוקי ר' אברהם אזולאי כותב כי כאשר האדם מביא בכורים
כדי להודות לבורא על חסדו הרב, אל לו לדקדק להביא לכהן הצדיק
והגדול ביותר, ולפסול כהן אחר, שהרי ייתכן שייפסלו משמיים גם אותו
- מידה כנגד מידה.^{11/08/2018}

כידוע "במידה שאדם מודד, מודדין לו" (סוטה,ח), ו"כל המרחם על
הבריות, מרחמין עליו מן השמיים" (שבת קנא).

אוצר החכמה